

عبدالمحسن محمد العثمان ■ ترجمه جلیل قنواتی

«بخش نخست»

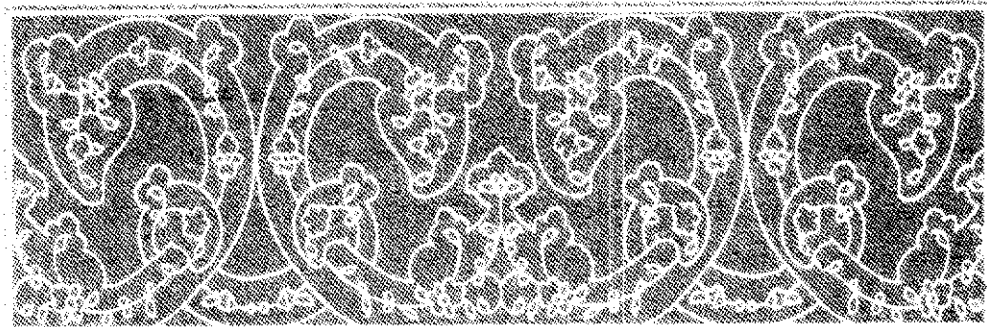
محور اول: نقش وقف در توسعه

اهمیت نقش وقف در توسعه جوامع اسلامی در تاریخ معاصر مسائلی را به دنبال دارد که مهمترین آنها عبارتند از:
 - شدت نیاز به احیای توازن فکری بین ارزش های معنوی و مادی که امروزه در زندگی بشر مشاهده نمی شود.
 - تشدید نیاز به فعالیت تکمیل سازی اقدامات حکومتی و خصوصی در تحقق اهداف توسعه؛
 - بهره برداری از نظام توسعه ای وقف به دلیل این ویژگی که می تواند شامل تمام نیازهای افراد جامعه باشد؛
 - مشارکت عمده وقف در تکامل ساختار نهادی جامعه از طریق حمایت از بخش های خصوصی.
 با توجه به این مطالب شایسته است که جنبه های مختلف نقش وقف در توسعه را از طریق مبادی فلسفی توسعه از دیدگاه اسلام و آگاهی از مفهوم توسعه نیافتگی و دیدگاه اسلام در مورد آن تبیین کنیم:

خلاصه مبادی فلسفی توسعه از دیدگاه اسلامی عبارتند از:

- امر خداوند به جانشینی بشر در زمین. انسان ها مکلف به آباد کردن زمین هستند و ما بر این امر، توسعه اطلاق می کنیم؛
- ترغیب اسلام به استفاده بهینه از امکانات انسانی و طبیعی ممکن الوصول و جلوگیری از از بین رفتن آنها؛
- جلوگیری از تجاوز از موازینی که توسعه بر محور آن موازین می چرخد؛
- توسعه واقعی در صدد حفظ توازن بین ارزش های اخلاقی و مادی است؛
- انسان عنصر اساسی در توسعه مورد نظر اسلام و در عین حال هدف توسعه است؛
- در یک جامعه اسلامی توسعه باید از همان جامعه با همه اعضا و نهادهایش سرچشمه گیرد؛
- تأیید دیدگاه توسعه ای اسلامی که وجود تنوع و اختلاف بین اعضای هر جامعه و به طور کلی بین جوامع را می پذیرد.
- امروزه این اتفاق وجود دارد که مفهوم توسعه نیافتگی در هر جامعه ای شامل این پدیده هاست:
- مواجهه با روح عصر و مقتضیات زمان از طریق شیوه هایی که از فرهنگ داخلی جامعه سرچشمه نمی گیرد؛
- فروپاشی فکری در نتیجه افراطگرایی در حفظ سنت و مجذوب فرهنگ های دیگر شدن؛

* این تحقیق با عنوان «نگاه استراتژیک به ترویج نقش توسعه ای وقف» در پاسخ به تصمیم اتخاذ شده توسط اعضای هیئت اجرایی وزیران اوقاف و امور اسلامی کشورهای اسلامی در نشست دوم در ۱۷ ربیع الثانی ۱۴۱۶ هجری در جده مطابق با ۱۲ سپتامبر ۱۹۹۵، انجام شده است.

- اختلال در مفاهیم حیات سیاسی به ویژه در ارتباط با مفاهیم حقوق و تعهدات؛
  - اختلال در نظم عمومی جامعه و در معرض خطرات و تهدیدات رو به تزاید قرار گرفتن آن؛
  - فساد مدیریتی در نهادهای اجتماعی گوناگون؛
  - تفاوت بسیار در توزیع ثروت و درآمد در یک جامعه واحد، همراه با فقر رو به تزاید؛
  - توقف مکانیسم‌های حرکت اجتماعی که به هر کسی اجازه می‌دهد بر اساس معیارهای منصفانه به نخبگان ببیند؛
  - پایین بودن سطح آموزشی و الگوهای بهداشتی و سلامتی و فقدان خدمات عمومی؛
  - فقدان مفهوم بازآفرینی ثمربخش و گسترش مفهوم زمان فراغت؛
  - کم توجهی به فرهنگ و علوم کاربردی؛
  - تفاوت بین دو طرف معادله اقتصادی یعنی تولید و مصرف و داشتن مصرف بیش از تولید؛
  - فقدان تنوع در اقتصاد و گرایش به سوی تکیه بر بخش‌های خاص اقتصادی؛
  - عدم توازن در ساختار نیروی انسانی بر حسب سطوح و حرفه‌ها در بخش‌های مختلف؛
  - محدود کردن روابط تجاری خارجی به صادرات مواد اولیه و واردات تمام فرآورده‌ها و مصنوعات.
- با بررسی پدیده‌های یاد شده، کشف می‌کنیم که اسلام موضع مثبتی نسبت به همه اشکال توسعه نیافتگی دارد به این معنا که آنها را رد کرده و حرکت به سوی پیشرفت و تمدن را از طریق ابزارها و نظامات شریعت که به این منظور مقرر شده اند طلب می‌کند.
- از میان این نهادهای مهم، نظام وقف است که قابلیت تطبیق و انعطاف آن به عنوان یک نظام توسعه مالی به این نهاد قلمرو مانور وسیعی برای ایفای نقش مورد نظر آن اعطا می‌کند.

۱. وقف و توسعه فکری و فرهنگی

- برای ایجاد یک تعادل معقول در توسعه فرهنگی باید تعادل بین ابعاد دینامیکی و استاتیکی در حرکت فرهنگی حفظ شود، یعنی توازن بین متغیرات و ثوابت در فرهنگ جامعه. سنت فرهنگی در مفهوم استاتیکی سنتی، ممکن است حرکت یک شخص یا جامعه را منع کند مگر اینکه این سنت از طریق بررسی و مطالعه مشکلات غامض معاصر ایجاد شده باشد، یعنی از طریق یک تلقی دینامیکی.
- نقش وقف در ترویج حرکت توسعه فرهنگی و فکری آن گونه که دیدیم می‌تواند به این شرح باشد:
- پشتیبانی از مؤسسات فرهنگی و دینی که به مردم نزدیک هستند؛
  - نوسازی ابزارهای «دعوت» [تبلیغ] و مهیا ساختن آنها برای مواجهه با نیازهای آینده و راهنمایی رهبران فرهنگی و هنری و توسعه سیستم‌هایی که «داعیان» [مبلغان] را تربیت می‌کند؛
  - پشتیبانی مؤسسات تحقیقات علمی و مراکز مطالعات فکری؛
  - تأیید و پذیرش فعالیت‌های علمی که شیوه‌های جدید آینده‌شناسی (علم به آینده) را به کار می‌گیرد و از آنها در توسعه شیوه‌های جدید

اجتهاد استفاده می کند.

۲. وقف و توسعه آموزشی

اولویت های توسعه آموزشی در کشورهای اسلامی متفاوتند، با وجود این می توانیم به نقش وقف در زمینه آموزشی نیز اشاره کنیم که در محورهای عمده ذیل مطرح می شود:

- گسترش تلاش های آموزشی و دانشگاهی که به دنبال تنظیم چارچوب جدیدی برای نظریه

آموزشی اسلامی مطابق با اصول شریعت و نیازهای زمان است؛

- حمایت از مراکز و مراجع آموزشی در جهت توسعه برنامه آموزش عمومی به منظور مواجهه با نیازها برای رسیدن به اهداف آموزش اسلامی از چشم اندازی جدید؛

- حمایت از نهادهای دینی اختصاصی به منظور توسعه برنامه آموزشی و روش شناسی آنها برای مواجهه با نیازها در زمینه افزایش طرح های اسلامی معقول و جدید؛

- حمایت از الگوهای مناسب در توسعه تجارب آموزشی که در صدد اعمال نظریه ها و روش شناسی های آموزشی پیشرفته هستند؛

- حمایت از تلاش هایی که به اسلامی کردن نظام آموزشی کمک می کند و انجام این مهم از طریق معیارهای محیطی رقابتی موجود در خارج از مدرسه، معیاری که ممکن است با این نظام آموزشی سازگار یا متعارض باشد؛

- حمایت از فعالیت های دانشگاهی که در صدد استفاده از علم آینده شناسی است و استفاده از این دانش در جهت منافع جوامع اسلامی؛

- فراهم ساختن زمینه حمایت اجتماعی، دانشگاهی و فرهنگی از مربیان و معلمان؛

- توجه به طبقه های خاصی از دانش پژوهان مانند نیازمندان، مستعدان و معلولان؛

- شرکت در برنامه های ریشه کنی بی سوادی، آموزش قرآن و فرهنگی دینی؛

- شرکت در توسعه بنیه زیربنایی مدارس و دیگر مؤسسات آموزشی.

۳. وقف و توسعه اجتماعی

برجسته ترین جلوه های وقف در توسعه اجتماعی عبارتند از:

- حمایت لازم از تحقیقات و مطالعات مربوط به جنبه های اجتماعی در اندیشه اسلامی؛

- توجه به برخی طبقات اجتماعی، مثل خانواده، زنان، جوانان، اطفال و افراد با نیازهای خاص؛

- وقف می تواند نقش مهمی در کنترل و حل برخی مشکلات در زمینه ارزش های غیراسلامی ایفا کند؛

- تهیه چارچوب سازمانی و مالی مناسب برای توسعه جامعه محلی؛

- وقف تجربه گران سنگی در زمینه یکپارچگی و استحکام اجتماعی است. تجربه ای که باید نوسازی شده و متناسب با زمان گردد؛

- وقف می تواند در عادی سازی نقش مهم اقلیت های غیرمسلمان که در جوامع اسلامی زندگی می کنند مؤثر باشد.

۴. وقف و توسعه اقتصادی

اسلام ارزش های اخلاقی و فعالیت های اقتصادی را به یکدیگر مرتبط می کند (سوره یوسف و دیگر سوره های قرآن)، بنابراین انتظار می رود که وقف نقش اساسی، هم در توسعه اندیشه اقتصادی و هم در توسعه اقتصادی داشته باشد. چنین نقشی را می توان در این محورها تبیین کرد:

- حمایت لازم برای ترسیم نظریه اقتصادی اسلامی جدید؛

- شرکت در ایجاد جوی مناسب برای توسعه نظام مالی کلی اسلام؛

- تشویق به کارگیری ابزارهای مالی اسلامی و ابزارهای توسعه آن؛
- توسعه نقش اندوخته های وقف به منظور بهره گیری از آن در اقتصاد ملی.

۵. وقف و توسعه سیاسی

نقش وقف در توسعه سیاسی نقش مؤثری است. البته این نقش در تماس با خود فعالیت سیاسی نیست بلکه وقف در رویه های سیاسی و توسعه نظریه های سیاسی مؤثر است. بنابراین نقش وقف رادر توسعه سیاسی در این موارد می توان بیان کرد:

- تأکید بر اصولی که اساس و مبنای معقولی برای حیات سیاسی حقیقی است و این مهم از طریق حمایت از تلاش های تحقیقاتی دانشگاهی که در ترسیم نظریه جدید سیاسی اسلام مشارکت می کنند، عملی می شود؛
- حمایت از تلاش هایی که آموزش سیاسی معقول و سالم به نسل ها کمک می کند و به جوانان فرصتی می دهد که در طرح های وقف شرکت کنند، مضاف بر نقش وقف در حفظ توازن اجتماعی؛
- نقش وقف در حفظ توازن و استحکام جامعه از طریق توجه به نیازمندان.

۶. وقف و توسعه جامعه

نقش وقف در توسعه جامعه تا مناطق مسکونی و سرزمین ها گسترش دارد و می تواند به تحقق این اهداف بینجامد:

- حل مسائل مربوط به توسعه جامعه بر اساس شریعت؛
- تقویت روح وفاداری ملی؛
- ایجاد گروهی در هر منطقه مسکونی برای تقویت تلاش های مربوط به توسعه؛
- گسترش تعاون و ارتباطات متقابل بین ساکنین یک منطقه؛
- نشان دادن نیازهای توسعه ای یک منطقه خاص از طریق کمک هایی که به وسیله ساکنین آن منطقه می شود؛
- ایجاد فرصت های شغلی برای ساکنین آن منطقه؛
- تأکید بر تنوع و توازن در زمینه های توسعه جامعه.

۷. وقف و توسعه نهادی

وقف در بعضی از ادوار دچار رکود بوده و کمتر در سازندگی جامعه نقش داشته است و تنها نقشی حاشیه ای پیدا کرد. اما به عنوان یک نظام برای فعالیت اجتماعی، وقف می تواند به طور مؤثری در توسعه جامعه در موارد ذیل نقش ایفا کند:

- اعمال نقش نهادی وقف مبتنی بر مقررات، اعتبار و استانداردهای حسابداری دقیق نسبت به شیوه اجرایی در جامعه؛
- حفظ توازن بین بخش های حکومتی، خصوصی و خیریه؛
- دیدگاه استراتژیک واقف نسبت به وقف در زمان انشای وقف؛
- توجه ناظر وقف به اتقان شیوه ها و فنون برنامه ریزی کاربردی در زمینه صرف عواید وقف در اهداف خاص برای رسیدن به بالاترین منفعت.

۸. وقف و توسعه اداری و فقهی (شرعی)

می توان کسانی را یافت که پول یا بخش مفیدی از عواید مالی خیریه را برای اهداف توسعه اداری و فقهی ذیل وقف می کنند:

- حمایت از تحقیقات و مطالعات در زمینه مسائل بنیادی در امور فقهی و اداری؛
- تقویت تلاش ها در جهت توسعه مفاهیم خدمت اجتماعی، مفاهیمی از چشم اندازی اسلامی همراه با نظام کاربردی آن؛

- مشارکت در توسعه اداره محلی از طریق سازمان های توسعه ای در جامعه محلی.

محور دوم: گرایش های جدید در توسعه سرمایه گذاری های وقف

انتظار می رود نقش نهاد وقف در زمینه فعال کردن نقش توسعه ای آن مؤثر باشد، از این رو انتظار این است که دارایی های وقف شاهد رشد چشمگیری در نتیجه تمایل به وقف بیشتر در جهت اهداف اجتماعی باشد. با وجود این، باید تذکر داد که سرمایه گذاری وقف هنوز هم شیوه سنتی رادنیال می کند، اگرچه روح عصر موجود و رشد مورد انتظار در سرمایه وقف، شیوه های جدید سرمایه گذاری را طلب می کند که مطابق با شریعت و پاسخگوی گرایش های سرمایه گذاری جدید باشد. بنابراین، ضروری است برخی از مسائل مهم مربوط به این موضوع را بررسی کنیم. اما بررسی ها درباره روند ارزیابی وضعیت فعلی سرمایه گذاری وقف، نشان می دهد، این سرمایه گذاری اغلب با این پدیده ها ارتباط دارد:

۱. خلأ موجود در طرح استراتژیک سرمایه گذاری وقف و ناتوانی تکنولوژی که در آن به کار می رود؛
۲. خلأ بین قلمرو قانون گذاری اقتصادی و شرایط سرمایه گذاری وقف؛
۳. محدودیت مجاری سنتی و نظام سرمایه گذاری وقف؛
۴. سوء مدیریت سرمایه گذاری وقف؛
۵. سهل انگاری در حفظ دارایی های وقف یا تعدی به آن در برخی موارد؛
۶. فقدان هماهنگی بین سازمان های سرمایه گذاری وقف؛
۷. ارزیابی نادرست دارایی های وقف.

مطالب یاد شده ویژگی های اساسی وضعیت فعلی نظام های سرمایه گذاری وقف را تشکیل می دهد. اکنون باید عناصر چارچوب اسلامی و استراتژیک حاکم بر رویه های سرمایه گذاری وقف را که از این چهار محور تشکیل می شود تبیین کنیم:

۱. چارچوب شرعی سرمایه گذاری وقف
در وقف مفاهیم بلندی وجود دارد که قبل از هر مفهومی، این مفهوم قراز دارد که فعالیت وقف یک عمل عبادی است و پول به وسیله متصدی و متولی به طور امانت نگهداری می شود. تمایل به ترویج نظام وقف و کار خیر در جامعه به خودی خود تمایل به تأکید بر ماهیت اسلامی هویت نهادی جامعه است.
۲. مسؤلیت در تداوم توسعه منابع سرمایه گذاری و توسعه دارایی های وقفی
این امر از قابلیت تغییر شرایط اقتصادی و ضرورت حفظ امانت واقف به وسیله متولی وقف ناشی می شود.
۳. رعایت اصل «لا ضرر و لا ضرار» در سرمایه گذاری
به این معنا که طرح ها سبب ورود زیان به اشخاص یا محیط نشود. همچنین از اموری که با شریعت سازگار نیست جلوگیری شود.
۴. حفظ تعادل بین الگوهای مالی و توسعه ای از یک طرف و پروژه های توسعه ای از طرف دیگر، در روند تصمیم سازی در سرمایه گذاری دارایی های وقف

با توجه به فعالیت موجود وقف، ابعاد استراتژی سرمایه گذاری وقف را می توان به این نحو بیان کرد:

۱. اهداف استراتژیکی سرمایه گذاری وقف

هدف استراتژیک بخش سرمایه گذاری وقف را با رعایت ویژگی های هر جامعه خاصی می توان چنین مشخص ساخت: حفظ دارایی های وقف، توسعه سرمایه های آن، و روند ایجاد سود منطبق بر اصول سرمایه گذاری شریعت.

۲. اهداف سرمایه‌گذاری وقف

[این] اهداف، برای تحقق اهداف استراتژیکی سرمایه‌گذاری وقف، ترکیب و کامل می‌شوند. معمولاً اهداف به اهداف کلی و اهداف جزئی، و اهداف کوتاه مدت و بلندمدت تقسیم می‌شود. اهداف کلی عبارتند از:

- حفظ دارایی‌های وقف؛
- توسعه سرمایه وقف از طریق تبدیل به احسن کردن دارایی‌های وقف شده؛
- حفظ ارزش دارایی‌های وقف در مقابل نوسانات اقتصادی؛
- افزایش توانایی برای تحصیل عواید؛
- پذیرش ابزارها و نظاماتی که هماهنگ و منطبق بر شریعت اسلامی است؛
- تأکید بر نظامات اسلامی موفق در فعالیت اقتصادی اجتماعی.

۳. سیاست‌های سرمایه‌گذاری وقفی

برخی از الگوهای ارشادی رامی توان در ارتباط با سیاست‌های سرمایه‌گذاری وقف مطرح ساخت که ممکن است این سیاست‌ها را شامل شود:

- اولویت فرصت‌های سرمایه‌گذاری در پرتو تحقق حداکثر سود با پذیرش خطر متعارف؛
- تنوع سرمایه‌گذاری‌ها بر حسب ابزارها، زمینه‌ها، موقعیت‌های جغرافیایی و خودداری از رقابت با بخش خصوصی؛
- سیاست‌های مربوط به حفظ تعادل در سرمایه‌گذاری‌های بر طبق انواع، نظامات و ابزار آنها که شامل این موارد است: مشخص کردن سقف سرمایه‌گذاری در هر ناحیه، از جهت ارزش خارجی و ابزارهای اعتباری داخلی، و مشخص کردن سقف سرمایه‌گذاری خارجی و سقف سرمایه‌گذاری در دارایی‌های در جریان.
- سیاست‌های مربوط به فرصت‌های سرمایه‌گذاری، که شامل این موارد است:
- مشخص کردن سقف سرمایه‌گذاری در هر سرمایه‌گذاری خاص و تشخیص سقف سرمایه‌گذاری در فرصت‌های سرمایه‌گذاری که به وسیله دیگران انجام می‌شود.

۴. نظامات و مقررات سرمایه‌گذاری

رعایت این مقررات برای سرمایه‌گذاری ضروری است:

- مقررات شریعت در سرمایه‌گذاری وقفی؛
- ضوابط فنی در سرمایه‌گذاری مثل اجتناب از ریسک بالا؛ توقع عواید متعارف از دارایی‌های موجود، دوام سودآوری سرمایه‌گذاری موجود و دستیابی به میزان معقول سود از فرصت‌هایی که الگوهای توسعه‌ای در تثبیت آنها دخیل و مؤثر بوده است؛
- مقررات سرمایه‌گذاری در فرصت‌های موجود و قابل دسترسی که این موارد را شامل می‌شود:
- دوام توسعه دارایی‌ها و عواید سرمایه‌گذاری‌های موجود برای تضمین اینکه این فرصت‌های سرمایه‌گذاری سودنسی خود را داشته باشد یا اینکه اگر نقش مؤثر و متعارفی را در بازار دارا باشد. به علاوه فرصت‌های سرمایه‌گذاری باید میزان متعارفی از جنس دارایی‌های [وقف] را شامل باشد.
- همچنین باید شامل تفاوت بین ابزارهای توسعه‌ای کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت باشد و به علاوه در هر مدت زمان کوتاه سود وقف محاسبه شود.
- مقررات مربوط به عواید وقف شامل:
- تشخیص حداقل درآمدها برای سنجش کل درآمدهای سالانه از سرمایه‌های وقف که تماماً در سرمایه‌گذاری جریان دارد و

تشخیص درآمدهای جاری و درآمدهای سرمایه‌ای.

-مقررات حسابداری در سرمایه‌گذاری وقف، شامل:

اصل وضعیت مالی مستقل، اصل فعالیت مستمر، اصل سنجش از طریق طلا، نقره و قیمت‌های ثابت، اصل مقابله، اصل بیان و اصل احتیاط برای حفظ دارایی‌های وقف.

۵. نظام جدید سرمایه‌گذاری وقف

ما به احیای نظام اسلامی وقف در الگوهایی که پاسخگوی نیازهای زمان باشد نیازمندیم. وضع مقررات در مورد چنین نظامی در سرمایه‌گذاری وقف باید متناسب با ضرورت‌های وقف و سرمایه‌گذاری آن باشد. علاوه بر آن نقش توسعه‌ای وقف رانیز احیا کند. از جمله این نظامات موارد ذیل هستند:

مقارضا [مضاربه] (توافق شرکت به گونه‌ای که سرمایه از یک طرف و کار از طرف دیگر باشد)، سلم (فروش کالا در مقابل قیمتی که در زمان انعقاد قرارداد پرداخت می‌شود و کالا در زمان آینده تسلیم می‌گردد)، صندوق‌ها و اسناد اجاره، صندوق‌ها و اسناد ملکی واحدهای سرمایه‌گذاری، اوراق قرضه سرمایه‌گذاری در سهام دیگر شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری در اسناد اعتباری اسلامی و سرمایه‌گذاری در منافع عامه: مزارعه (مشارکت در طرح کشاورزی) و مخابزه (که دانه و دیگر وسایل توسط مستأجر فراهم می‌شود).

۶. نظام‌های جدید در بنیه مالی سرمایه‌گذاری وقف

در اینجا به بحث دیگری مربوط به یافتن منابعی که مؤسسات وقف می‌توانند از آنها برای برخی طرح‌های سرمایه‌گذاری‌شان بودجه مالی بیشتری به دست آورند می‌پردازیم. مهمترین‌ها این نظام‌ها عبارتند از:

۱. استصناع؛

۲. جعله (که در شبه اجاره است با این تفاوت که در زمان انعقاد قرارداد میزان کار لازم قابل تعیین نیست)؛

۳. اوراق قرضه؛

۴. مزارعه و مخابزه؛

۵. صندوق عمری (طرفین توافق می‌کنند که زمان آن عمر یکی از آنها باشد).

۷. اصلاح دارایی‌های وقف به گونه‌ای متناسب با بازار سرمایه‌گذاری جدید

که از این راه‌ها می‌توان به آن دست یافت:

راه اول تشویق واقفان جدید برای مشارکت از طریق املاک، مال نقدی، دارایی‌های مالی و منقول؛

راه دوم اوقاف موجود و متداول را به شکل‌های دیگری که متناسب با شکل‌ها، شیوه‌ها و ابزارهای سرمایه‌گذاری جدید است، تبدیل کنیم.

راه سوم به کارگیری ابزارهای سرمایه‌گذاری متداول اسلامی برای اصلاح اوقاف موجود.

۸. مدیریت ریسک‌های سرمایه‌گذاری وقف

به طور کلی تضمین امنیت ساختار سرمایه‌گذاری پایه و اساس اداره سرمایه‌گذاری‌های جدید است. درستی ساختار از طریق تنوع ابزارها، شکل‌ها، زمینه‌ها و اشکال قانونی سرمایه‌گذاری به منظور کاهش ریسک‌ها و مخاطرات به دست می‌آید. بعلاوه، توزیع جغرافیایی متوازن سرمایه‌گذاری به کاهش مخاطرات در محیط اقتصادی می‌انجامد. علاوه بر اهمیت دیدگاه کلی نسبت به ساختار سرمایه‌گذاری وقف، هر طرحی باید بر حسب اعتبار فنی، مالی، حقوقی و اجتماعی مطالعه شود.

۹. سازمان‌های سرمایه‌گذاری وقف و بازار سرمایه‌گذاری

الف. رابطه سرمایه‌گذاری وقف با بازار اوراق مالی

الگوهای سرمایه‌گذاری در بازار اوراق مالی می‌تواند به این شرح باشد: به استثنای شرکت‌های با فعالیت ضد شریعت، سهام شرکت‌هایی که نسبت پول و دیون تمام دارایی بالای ۵۰٪ می‌رود شرکت‌هایی که ربامی گیرند و ربامی دهند:

رابطه مؤسسات سرمایه‌گذاری وقف با مؤسسات بانکی، مالی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری.

وقف می‌تواند معاملات خود را با بانک‌ها، مؤسسات مالی و بخش سرمایه‌گذاری به دو شیوه هدایت کند:

اول، به عنوان سرمایه‌گذار که توقع بهترین وسایل توسعه و افزایش رادارد.

دوم، دستیابی به سودآوری برخی طرح‌های سرمایه‌گذاری خود.

به علاوه، وقف از طریق امکاناتی که در خارج از زمینه‌های سرمایه‌گذاری و مالی دارد روابطش را با بانک‌ها حفظ می‌کند.

ب. رابطه سرمایه‌گذاری وقف با مؤسسات املاک

وقف همیشه یک سرمایه‌گذار بزرگ در بازار املاک و اموال غیر منقول خواهد بود. به این دلیل، روابط ویژه‌ای با بازار املاک خواهد داشت. بخش سرمایه‌گذاری وقف در چنین بخش‌هایی به طور عمده‌ای توصیه می‌شود زیرا درآمد معتدلی خواهد داشت.

ج. سرمایه‌گذاری‌های وقف در رابطه با سرمایه‌گذاری صنعتی و کشاورزی

سرمایه‌گذاری در صنعت و کشاورزی به دلیل رابطه‌شان با توسعه باید برای وقف اولویت استراتژیکی داشته باشد.

د. سرمایه‌گذاری‌های وقف و رابطه آن با بازارهای بورس کالاهای اصلی

معامله با بازار کالاها سود مناسبی در یک دوره طولانی ایجاد می‌کند. این سرمایه‌گذاری با سرمایه‌گذاری در املاک بر حسب سهولت بالای آن متمایز است.

ه. سرمایه‌گذاری وقف و رابطه آن با مؤسسات مالی و اقتصادی

این مؤسسات از اهمیت فراوانی برخوردارند، زیرا تصمیم سرمایه‌گذاری بر اساس ملاحظات فنی، بررسی امکانات، ارزیابی طرح‌ها و ملاحظات مختلف دیگر انجام می‌شود.

۱۰. بُعد بین‌المللی در زمینه سرمایه‌گذاری اوقاف اسلامی

ماهیت سرمایه‌گذاری خارجی در سرزمین‌های مختلف؛ ملاحظاتی وجود دارد که باید در زمان سرمایه‌گذاری مدنظر قرار داده شوند. این ملاحظات محدود به آنچه در فرصت‌های آنی که احتمالاً منجر به درآمدهای بالایی می‌شود نیست؛ بلکه برخی مخاطرات وجود دارد که احتمالاً در برخی از کشورهای انتخاب شده وجود دارد.

سرمایه‌گذاری بین‌المللی و شیوه‌های آن؛ شایسته است خاطر نشان سازیم که حرکت سرمایه‌گذاری فردی برای هر یک از مؤسسات وقف که تابع کشورهای اسلامی مختلف هستند همیشه تأثیر کمتری نسبت به حرکت جمعی دارند.

امور حقوقی سرمایه‌گذاری خارجی؛ ادارات سرمایه‌گذاری وقف باید با شرایط قانونی سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف، شرایط توافق برای سرمایه‌گذاری دو جانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی و مقررات داوری بین‌المللی در اختلافات سرمایه‌گذاری آشنا باشند.

هماهنگی بین‌المللی سرمایه‌گذاری وقف اسلامی؛ مؤسسات وقف لازم است در زمینه سرمایه‌گذاری بین خود هماهنگی داشته باشند تا هدف توزیع جغرافیایی سرمایه‌گذاری وقف محقق شده و مخاطرات و ریسک‌های کلی سرمایه‌گذاری کاهش یابد.